

א

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[20.11.2000]

ב

לפני הנשיא א' ברק והשופטים ת' אור, ט' שטרסברג-כהן

המערערת היא חברת ביטוח זרה שהחזיקה ברישיון "מבטח" ועסקה בישראל בעסקי ביטוח. לצורך חוק מס ערך מוסף, תשל"ו-1975 (להלן – חוק מע"מ) היא נחשבה ונישומה כ"מוסד כספי" המוגדר בחוק מע"מ ככולל "מבטח", והוצאו לה שומות מס רווח. החל משנת 1982 היא חדלה להנפיק פוליסות חדשות בישראל ועסקה אך ורק בהסדרת תביעות מכוח הפוליסות הקיימות. לטענתה, משחדלה להנפיק פוליסות חדשות, היא אינה בגדר "מבטח" ולכן יש לבטל את סיווגה כ"מוסד כספי". טענתה נדחתה. מכאן הערעור.

ג

בית-המשפט העליון פסק:

ד

א. (1) בסעיף 1 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981 (להלן – חוק הפיקוח), שאליו מפנה חוק מע"מ בהגדרת "מבטח", מוגדר עיסוק בביטוח כ"התקשרות דרך עסק בחווי ביטוח". "התקשרות בחווי ביטוח" אינה מתמצית בכריתת החוזה. היא כוללת גם טיפול בחווי הביטוח שנכרתה. היא נמשכת לאורך כל שלבי חייו של החוזה וכוללת סילוק תביעות על-פי חוזה הביטוח שנכרתה. פעילות של סילוק תביעות על-פי פוליסות ביטוח קיימות היא פעילות ביטוחית מובהקת. עסקי ביטוח כוללים מעצם טבעם גם פעילות של סילוק תביעות על-פי פוליסות קיימות. פעילות זו היא חלק אינטגרלי מן העיסוק בביטוח (1129 – 1130).

ה

(2) מסקנה זו מתחייבת גם מחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981 המכסה פעילות ביטוחית מקיפה, ולא רק הנפקת פוליסות, וגם מחוק הפיקוח המטיל פיקוח על מגוון רחב של פעילות המבטח, ולא רק על הנפקת פוליסות הביטוח. גם כאשר הפעילות מתמצית בסילוק תביעות, ממשיך המבטח להחזיק ברישיון מבטח על-פי חוק הפיקוח וממשיך להיחשב כ"מבטח" על-פיו ולהיות כפוף לכל הוראותיו הרלוונטיות (1130 – ד).

ו

(3) לפיכך חברת ביטוח שעיסוקה מתמצה בסילוק תביעות על-פי פוליסות ביטוח קיימות היא חברה העוסקת בביטוח על-פי לשונו ותכליתו של חוק הפיקוח שאליו מפנה חוק מע"מ בהגדרת "מבטח" (1130 – ה).

ז

ב. (1) חוק מע"מ ביקש למסות את הערך המוסף. הערך המוסף של "עוסק" ממוסה על-ידי הטלת מס ערך מוסף על עיסקאותיו, תוך התרת ניכוי בגין מס התשומות ששילם. הערך המוסף של "מוסד כספי" ממוסה על-ידי הטלת "מס שכר" על השכר שהוא משלם ו"מס ריווח" על הרווח שהוא מפיק, כאמור בסעיף 4(ב) לחוק מע"מ (1130).

(2) "מבטח" מסוג "מוסד כספי" לצורך חוק מע"מ, ומוטל עליו "מס שכר וריווח".  
 הבעייתיות במיסוי "מוסד כספי" מתעוררת הן בעניין "מבטח" שאין מחלוקת כי הוא  
 מוסד כספי והן בעניין חברת ביטוח שעיסוקה מתמצה בהסדרת תביעות. גם לגבי  
 חברה כזו קשה לזהות את עיסקאותיה החייבות במס. גם בחברה כזו חלק מהפקדוניה  
 הן לחיסכון ועל-כן קשה לזהות את מכירותיה. על-כן, כשם שחברת ביטוח המבצעת  
 את כל פעילות הביטוח מסוגת כ"מוסד כספי", והערך המוסף שלה ממוסה על-ידי  
 הטלת "מס שכר וריווח", כך יש לסווג גם חברת ביטוח שעיסוקה מצטמצם לסילוק  
 תביעות על-פי פוליסות קיימות. גם חברת ביטוח שהפסיקה להנפיק פוליסות חדשות  
 עשויה להפיק ערך מוסף, ואין כל הצדקה שלא תמוסה על ערך מוסף זה (131ב – ג).

א  
 ב

חקיקה ראשית שאוזכרה:

- חוק מס ערך מוסף, תשל"ו-1975, סעיפים 1 (המונחים "מבטח", "מוסד כספי"), 2, 4(ב), 38.
- חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981, סעיף 1 (המונחים "מבטח", "עיסוק בביטוח"), פרק ג', סימנים ב', ג', ו', פרק ד', סימן א'.
- חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשי"א-1951.
- חוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981.

ג

ספרים ישראליים שאוזכרו:

- [1] א' נמדרר דיני מסים [מסים עקיפים]: מס ערך מוסף, מס שכר ומס שכר וריווח (תשנ"ד).

ד

ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (השופט א' הומינר) מיום 5.5.1998 בע"ש 1470/96. הערעור נדחה.

ה

גדעון סגל – בשם המערערת;

עמנואל לינדר, סגן בכיר לפרקליטת המדינה – בשם המשיב.

ו

**פסק-דין**

השופטת ט' שטרסברג-כהן

הנוכחות

ז

1. המערערת היא חברת ביטוח זרה ושהחזיקה ברישיון "מבטח" ועסקה בישראל בעסקי ביטוח. היא יוצגה בישראל על-ידי זוכרת נורשיפקו בע"מ. לצורך חוק מס ערך מוסף, תשל"ו-1975 (להלן – חוק מע"מ) היא נחשבה ונישומה כ"מוסד כספי" המוגדר

ב. בחוק מע"מ ככולל "מבטח". החל מתאריך 1.4.1982 היא חדלה להנפיק פוליסות חדשות בישראל ועסקה אך ורק בהסדרת תביעות מכוח הפוליסות הקיימות. בשנת 1984 חדלה חברת נורשיפקו מפעילות. בשנת 1995 הוצאו למערכת שומות "מס ריווח" על-פי סעיף 4 (ב) לחוק מע"מ, הקובע לאמור: "על פעילות בישראל של מוסד כספי יוטל מס שכר וריווח באחוזים מהשכר ששילם והריווח שהפיק, כפי שקבע שר האוצר באישור הכנסת". ביום 17.7.1995 פנתה המערכת למשיב בבקשה לבטל את סיווגה כ"מוסד כספי" באופן רטרואקטיבי החל משנת 1984 או 1985, באשר אז חדלה היא מלהנפיק פוליסות חדשות ומאז איננה "מבטח". בקשתה זו נדחתה וכך גם השגתה. מכאן ערעורה לבית-המשפט המחוזי.

קביעות בית-המשפט המחוזי וטענות הצדדים

ג. 2. בית-המשפט המחוזי קבע, כי המערכת היא "מבטח" במובן חוק מע"מ ועל-כן היא "מוסד כספי". קביעתו מושחתת על הנימוקים האלה: ראשית, מאחר שהמערכת מחזיקה עדיין ברישיון מבטח, הרי שהיא "מבטח" על-פי ההגדרה בחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981 (להלן – חוק הפיקוח), ולכן היא גם "מבטח" על-פי חוק מע"מ. שנית, חלק מעיסוקו של "מבטח" הינו גם הסדר תביעות נגדו ולא רק עיסוק בהנפקת פוליסות ביטוח. שלישית, המערכת מנועה מלטעון כי אין היא "מבטח" לצורך חוק מע"מ, משום שלצורך חוק הפיקוח היא התנגדה בשנת 1995 לכוונת משרד האוצר לבטל את רישיונה כמבטח. רביעית, המערכת השתתתה בהגשת בקשתה לביטול רישומה כ"מוסד כספי". לאור זאת דחה בית-המשפט המחוזי את ערעור המערכת, ומכאן הערעור בפני בית-משפט זה.

ה. 3. המערכת טוענת, כי לצורך חוק מע"מ אין להסתפק בהגדרה הפורמאלית ובעובדת קיומו של רישיון כאמור בחוק הפיקוח, אלא תנאי הכרחי לקיומו של "מבטח" הוא ביצוע עסקי ביטוח. על-פי סעיף 1 לחוק הפיקוח מוגדר עיסוק בביטוח כ"התקשרות דרך עסק בחוזי ביטוח...", ואילו המערכת לא עסקה בביטוח כאמור בתקופה הנדונה, שכן היא טיפלה בהסדרת תביעות קיימות בלבד ולא הנפיקה פוליסות חדשות. כן טוענת המערכת, כי טעה בית-משפט קמא בקביעותו בעניין המניעות והשיהוי. מנגד, תומך המשיב בפסק-דינו של בית-המשפט המחוזי על נימוקיו.

דיון

ז. 4. הגדרת מבטח בחוק מע"מ מפנה לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשי"א-1951 שחלף מן העולם ב-1981, ובמקומו בא חוק הפיקוח משנת 1981, שאין עוד מחלוקת כי הוא חל בענייננו. מבטח מוגדר בסעיף 1 לחוק הפיקוח כמי שקיבל רישיון מבטח ישראלי או מבטח חוץ. די לכאורה בכך על-מנת שהמערכת תיחשב מבטח על-פי חוק

הפיקוח ועל-פי חוק מע"מ. אלא שלטענת המערערת אין לראותה כמי שעסק בביטוח כמשמעותו של "עיסוק בביטוח" לפי חוק הפיקוח. אכן, בסעיף 1 לחוק הפיקוח מוגדר עיסוק בביטוח כ"התקשרות דרך עסק בחוץ ביטוח...", והמערערת לא עסקה בתקופה הרלוונטית בהתקשרויות בחוץ ביטוח. אלא שמכך אין משתמע שרק הנפקת פוליסות היא עיסוק בביטוח. אין הדבר מתחייב מלשון הסעיף ואין פרשנות זו עולה בקנה אחד עם תכלית החוק. "התקשרות בחוץ ביטוח" אינה מתמצית בכריתת החוזה. היא כוללת גם טיפול בחוץ הביטוח שנכרתו. היא נמשכת לאורך כל שלבי חייו של החוזה וכוללת סילוק תביעות על-פי חוזה הביטוח שנכרת. פעילות של סילוק תביעות על-פי פוליסות ביטוח קיימות היא פעילות ביטוחית מובהקת. עסקי ביטוח כוללים מעצם טבעם גם פעילות של סילוק תביעות על-פי פוליסות קיימות. פעילות זו היא חלק אינטגרלי מן העיסוק בביטוח. אמנם, במקרה הרגיל העיסוק בביטוח כולל בנוסף לסילוק תביעות על-פי פוליסות קיימות גם הוצאת פוליסות חדשות, אולם משהצטמצמה הפעילות לסילוק תביעות קיימות בלבד, אין לגרוס כי נפסק העיסוק בביטוח. די בפעילות כזו כדי לבסס קיומו של עיסוק בביטוח. מסקנה זו מתחייבת גם מחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981 המכסה פעילות ביטוחית מקיפה, ולא רק הנפקת פוליסות, וגם מחוק הפיקוח המטיל פיקוח על מגוון רחב של פעילות המבטח, ולא רק על הנפקת פוליסות הביטוח. ודוק: גם כאשר הפעילות מתמצית בסילוק תביעות, ממשיך המבטח להחזיק ברישיון מבטח על-פי חוק הפיקוח וממשיך להיחשב כ"מבטח" על-פיו ולהיות כפוף לכל הנוראותיו הרלוונטיות (ראו פרק ג', סימנים ב', ג', ו'; פרק ד', סימן א' לחוק הפיקוח).

סיכומו של דבר, חברת ביטוח שעיסוקה מתמצה בסילוק תביעות על-פי פוליסות ביטוח קיימות היא חברה העוסקת בביטוח על-פי לשונו ותכליתו של חוק הפיקוח שאליו מפנה חוק מע"מ בהגדרת "מבטח".

5. המסקנה האמורה מתחייבת גם מחלטתו של חוק מע"מ. חוק מע"מ ביקש למסות את הערך המוסף. הערך המוסף של "עוסק" ממוסה על-ידי הטלת מס ערך מוסף על עיסקאותיו, תוך התרת ניכוי בגין מס החשומות ששילם (סעיפים 2, 38 לחוק מע"מ).

הערך המוסף של "מוסד כספי" ממוסה על-ידי הטלת "מס שכר" על השכר שהוא משלם ו"מס ריווח" על הרווח שהוא מפיק (סעיף 4(ב) לחוק מע"מ). על הטעם ביסוד הטלת "מס שכר וריווח" על ה"מוסד הכספי" עמד המלומד א' נמדר, בציינו:

"הטלת המס על 'מוסד כספי', שהיגו גוף מסחרי העוסק בפניננסים, מעוררת בעיות מיוחדות: ראשית, בפעילותו של מוסד כספי משמשים בערכוביה עסקאות הנעשות עם גופים מסחריים ועיסקאות הנעשות עם צרכנים סופיים דבר המעורר קושי של זיהוי העסקאות החייבות במס. שנית, קיים קושי

- א בזיהוי ה'מכירות' של המוסד הכספי שהמס עליהן צריך להיות מנוכה מהמס על התקבולים. הסיבה לכך הינה משום שחלק גדול מהפקדות הכספים אצל המוסד הכספי משמש לחסכון, ואינו נכלל בגדר הערך המוסף של הפעילות המשקית. בגלל קשיים אלה המחוקק אימץ דרך מיוחדת להטלת המס על מוסד כספי" (א' נמדר דיני מסים [מסים עקיפים]: מס ערך מוסף, מס שכר ומס שכר וריווח [1], בעמ' 181).
- ב "מבטח" מסווג כ"מוסד כספי" לצורך חוק מע"מ ומוטל עליו "מס שכר וריווח". הבעייתיות במיסוי "מוסד כספי" מתעוררת הן בעניין ה"מבטח" שאין מחלוקת כי הוא מוסד כספי והן בעניין חברת ביטוח שעיסוקה מתמצה בהסדרת תביעות. גם לגבי חברה כזו קשה לזהות את עיסקאותיה החייבות במס. גם בחברה כזו חלק מהפקדותיה הן לחיסכון ועל-כן קשה לזהות את מכירותיה. על-כן כשם שחברת ביטוח המבצעת את כל פעילות הביטוח מסווגת כ"מוסד כספי" והערך המוסף שלה ממוסה על-ידי הטלת "מס שכר וריווח", כך יש לסווג גם חברת ביטוח שעיסוקה מצטמצם לסילוק תביעות על-פי פוליסות קיימות. גם חברת ביטוח שהפסיקה להנפיק פוליסות חדשות עשויה להפיק ערך מוסף, ואין כל הצדקה שלא תמוסה על ערך מוסף זה.
- ד אשר-על-כן מציעה אני לדחות את הערעור ולחייב את המערערת לשאת בהוצאות המשיב בסכום כולל של 20,000 ש"ח.
- ה הנשיא א' ברק  
 אני מסכים.
- ו השופטת' אור  
 אני מסכים.
- ז הוחלט כאמור בפסק-דינה של כבוד השופטת שטרסברג-כהן.  
 ניתן היום, כ"ב בחשוון תשס"א (20.11.2000).